

ПАМЕТНИКЪТ НА НИКОЛАЙ КОПЕРНИК

Този странен и изящен паметник се намира в Приморската градина до сградата на Астрономическата обсерватория. Първото нещо, което се забелязва и което прави средновековния астроном част от футуристичната архитектура, това е динамиката на енергично протегнатата напред ръка. Новата сграда на планетариума е проектирана от арх. Камен Горанов и е построена под ръководството на архитектите Димитър Илиев и Димитър Кирилов. Строена малко повече от година, сградата е открита на 22 май 1968 г. и е наречена Народна астрономическа обсерватория и планетариум „Николай Коперник“. Оборудвана е с 500-милиметров телескоп-рефлектор, единствения на Балканския полуостров планетариум, площадки за наблюдение на звездите, 18-метрова кула на Фуко с неговото си махало, уред-макет на звездното небе в зала с 96 места, читалня библиотека.

Без съмнение именуването на обсерваторията на името на Николай Коперник е определило и темата на скулптурния обем пред сградата. В скиците и бележките на арх. К. Горанов, съхранени в неговия личен архив, е отбелязана бележка за това как възнамерявал да възложи на проф. Далчев направата на паметник в близост до сградата, без да споменава идея, силует или материал. По това време проф. Далчев присъствал активно в града – по проекти на неговия брат арх. Борис Далчев е открито лятно кино в курорта „Златни пясъци“, а във Варна е построен и открит летният театър и хотел „Варна“ (сега „Одеса“). Фасадата на летния театър в курорта също била оформена с керамични релефи от проф. Любомир

Далчев, пред хотел „Одеса“ е поставена негова керамична скулптура, наречена „Плодородие“, и пак на Златни пясъци в хотел „Морско око“ изработил керамиката върху каменната стена на хотела. По същото време и под ръководството на проф. Далчев, скулптори и каменоделци скулптирали монументалната група, увенчаваща Пантеона в Приморската градина. Възможно е именно активното присъствие на проф. Далчев във Варна да е подсказало на шефовете на града да му възложат и паметника на Николай Коперник. Бивши студенти на скулптора си припомнят, че проф. Далчев приел, но поставил и условие – пълна свобода на избор на сюжет и материал.

Проф. Далчев проектирал паметника на Коперник в София и възложил неговото изпълнение на пловдивчанина Петър Атанасов, който по това време живеел и работел в София.

Историята на паметника на Коперник е тясно свързана с историята на сградата на обсерваторията. В края на 1962 г. по молба на новосъздаденото варненско Астрономическо дружество и във връзка с проведения същата година във Варна XIII международен конгрес на астрономите, ГОНС-Варна решил на мястото на старата сграда на Дружеството да изгради модерна обсерватория с планетариум.

40 годишният скулптор нямал особени предпочитания към определен материал, обичал да експериментира с керамика, дърво, камък, метал и стъкло. Заедно с доц. Петър Куцаров той бил един от най-добрите помощници на проф. Далчев. Харесвал, когато на дневен ред излизала някоя по-предизвикателна задача, каквато бил и паметникът на Коперник. За неговата изработка проф. Далчев и Петър Атанасов решили да експериментират, заменяйки работата с глина и бронз с моделиране от отделни заварени листове медна ламарина върху предварително изработена метална конструкция – така местата на заварките начертали по скулптурата особена, чиста и конкретна рисунка, подобна на рисунките на хронистите от онова време.

ПРЕД ОБСЕРВАТОРИЯТА

Специално и отделно откриване на монумента не е правено. Той станал част от екстериорите на Обсерваторията на 22 май 1968 г., когато е открита сградата на Народната астрономическа обсерватория и планетариум “Николай Коперник”. Присъствали първият секретар на ОК на БКП г-н Тодор Стойчев, генералният консул на СССР във Варна г-н Евгени Андреев, консултът на ГДР в града г-н Хайнц Нойгебауер, г-н Йозеф Салабун – директор на астрономическата обсерватория “Н. Коперник” в гр. Хожув – Полша, г-жа Ема Чумак от Одеския планетариум и др. Изказване за значението на комплекса направил един от най-първите ентузиаста на варненското астронавтическо дружество г-н Васил Карагьозов, а приветствия поднесли проф. д-р Никола Бонев – председател на Българското астронавтическо дружество в София, както и гостите от Полша и Одеса. Вдъхновено слово произнесъл г-н Атанас Николов – председател на Изпълкома на варненския ГОНС. В края на официалната програма г-н Стойчев прерязал трикоьорната лента и паметникът на Коперник заел своето място във варненската Приморска градина.

Паметникът на Коперник в деня на неговото откриване